

Anmeldelse: Elisabeth Engberg-Pedersen, Kasper Boye & Peter Harder: *Semantik*. Samfundslitteratur, 2019

PETER JUUL NIELSEN

INDLEDNING

Betydning er sprogets *raison d'être*, det er selve pointen med ord, bøjninger og sætninger, og det er betydningen af mundtlige og skrevne tekster vi i altoverskyggende grad interesserer os for. Læren om sproglig betydning, semantikken, er således en nøgledisciplin inden for sprogstudiet, og det er derfor en stor glæde at der med bogen *Semantik* nu foreligger en ny og ganske omfattende introduktion til betydningslære skrevet af tre af landets absolut førende semantikforskere, alle fra Københavns Universitet, professor Elisabeth Engberg-Pedersen og lektor Kasper Boye fra Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab og professor Peter Harder fra Institut for Engelsk, Germansk og Romansk.

Bogen udfylder en plads i bogreolen der længe har stået tom, pladsen til en moderne, teoretisk ajourført indføring i semantik skrevet på dansk og med hovedvægten på dansk i eksempler og analyser. Hvis man ikke har villet hive rigtig gammel litteratur frem (fx Levin 1968), har den sprogstuderende, og sprogunderviseren, som har ønsket en grundig selvstændig introduktion til semantik, frem til nu måttet gå til fremmedsproglige fremstillinger som fx John I. Saeeds *Semantics* (3. udgave fra 2009) der har været anvendt rimelig flittigt på landets universiteter, og Alan Cruses *Meaning in Language* (3. udgave 2011) eller ældre engelsksprogede værker som John Lyons' klassiske *Semantics* (1977). På tysk har man kunnet gå til Sebastian Löbners *Semantik* (2015). En række dansksprogede værker om dansk har behandlet semantikken mere eller mindre grundigt – med Hansen & Heltofts *Grammatik over det Danske Sprog* (2011) som en erklæret funktionel semantisk beskrivelse af

dansk der i meget vid udstrækning inddrager og undersøger sprogets betydningsside – men en egentlig introduktion til semantik som disciplin har vi manglet, og det er der nu blevet rettet grundigt op på.

Som dansksproget bog af danske forskere er *Semantik* præget af det sprogvidenskabelige miljø i Danmark. Teoretisk knytter bogen solidt an til den nyeste internationale, primært engelsksprogede, forskningslitteratur, men mange af de tanker om sproglig betydning der kendetegner den danske sprogvidenskab, særligt det ”østdanske” funktionelle miljø, træder tydeligt frem i bogen, og dermed tilbyder bogen en anden tilgang til sproglig betydning end den man finder i meget af den mere traditionelle udenlandske litteratur om semantik. Også derfor er bogen meget velkommen.

Bogens formål er at ”dække behovet for en lærebog i semantik på dansk” (s. 9), og den tænkes brugt som introduktionsbog for studerende på sprogstudier eller til selvstudium. Dens erklærede teoretiske ramme er funktionel-kognitiv lingvistik (s. 29). Om end det helt centrale sprog i eksempler og analyser er dansk – danske eksempler udgør vel 80-90 % af det samlede beskrevne empiriske materiale – er det ikke bogens formål at redegøre for dansk sprogs betydning, altså fremlægge en semantik for dansk, men ”at give en teoretisk forståelse af hvad sproglig betydning er, og et begrebsapparat til at beskrive sådan betydning” (s. 15), og det er netop det der især har manglet på dansk. Som jeg vil diskutere yderligere nedenfor, kan hovedvægten inden for bogens ”dobbelteori” funktionel-kognitiv lingvistik siges at ligge på det kognitive snarere end det funktionelle perspektiv.

I det følgende gennemgår jeg først bogens opbygning og indhold i et kort resume med forskellige løbende kommentarer til fremstillingen, og dernæst tager jeg en række generelle punkter op til diskussion. Afsluttende giver jeg en opsamlende vurdering af bogen.

BOGENS OPBYGNING OG INDHOLD

Bogen består af 14 kapitler fordelt på fem overordnede dele: 1) *Grundlaget*, 2) *Leksikalisk betydning*, 3) *Sætninger*, 4) *Tegnet* og 5) *Semantikkenes kontekster*. Opbygningen er traditionel i den forstand at man efter en indledende præsentation af semantikken som genstandsfelt bevæger sig *bottom-up* fra ordniveauet til sætningsniveauet og derfra videre til

semantikens grænseflader, særligt pragmatikken, og slutter af med et blik på semantikken som fagområde inden for sprogvidenskaben. Dermed ligner opbygningen i sine hovedtræk den man finder i Saeed (2009). Det er i den centrale og længste del, de seks kapitler i del 3, man tydeligst ser bogens funktionelt-kognitive tilgang til semantik manifestere sig i dispositionen, nemlig i *den lagdelte sætningsmodel* som organisationsprincip. Efter hvert kapitel er der henvisninger til yderligere litteratur om det behandlede emne, for den altovervejende del engelsksproget litteratur. I de fleste kapitler ledsages henvisningerne af nyttige kommentarer, dog ikke i kap. 13, 15 og 16. Til alle kapitler i del 1-3 hører der opgaver til øvelse af analyse ud fra det gennemgåede stof; løsninger på opgaverne gives ikke. Bogen slutes af med et appendiks der viser den anvendte notation af sætningers betydning med fokus på den lagdelte betydningsstruktur, med grundig og systematisk eksemplificering. I det følgende vil jeg kort gennemgå bogens fem dele og kommentere fremstillingen undervejs.

Del 1: grundlaget

Del 1 består af ét kapitel: *Indledning*, som giver en præliminær præsentation af fagområdet semantik, nogle væsentlige nøglebegreber og en kort oversigt over nogle toneangivende semantiske teorier. Kapitlet introducerer det sproglige tegn og dets kobling af udtryk og indhold, og den meget centrale skelnen mellem sprogligt indhold, reference og referenter præsenteres. Denne skelnen volder ofte vanskeligheder for studerende, og det er helt rigtigt set at vigtigheden af denne sondring skal forklares og understreges tidligt. Herefter præsenteres det centrale nøglebegreb *skopos*, det indholdssyntaktiske forhold der er mellem betydningskomponenter som fx indholdet af adjektivet *lille* og indholdet af substantivet *pige* i substantivfrasen (bogens term for det der andre steder kaldes NP, nominalled eller nominalsyntagme) *den lille pige*. Den korte præsentation af forskellige semantiske teorier i afsnit 1.5 giver et overblik over strukturalisme, referentiel (sandhedsbetingelsesbaseret) semantik og kognitiv semantik, der måske sine steder er en kende polemisk i sin positionering (særligt i sin distancering fra erkendelsesinteresserne inden for det strukturalistiske paradigme, se yderligere om dette nedenfor).

Del 2: leksikalsk betydning

Del 2's første kapitel, kapitel 2: *Leksikalsk betydning* lægger ud med en fin diskussion af forskellen på *token* (ordeksemplar), *type* (ordtype) og leksem (eller lemma), samt eksempler på hvordan semantikken går på tværs af den grammatiske opdeling i morfologi og syntaks. Forholdet mellem kompositionalitet og metaforisk betydning belyses, og begrebet isomorfi – og fravær af isomorfi – mellem udtryk og indhold fremlægges. Kapitel 2 har også et godt afsnit om homonymi, polysemi og vag betydning med en udmærket introduktion til zeugmatest (sidestilling af uensartede led der afslører deres semantiske forskellighed, fx *hvad er højest, Rundetårn eller et tordenskrald?*). Afsnittet fremlægger bl.a. den vigtige pointe at et ordbogsopslags betydningsbeskrivelse *ikke* er ”den egentlige”, objektive betydning, men en analyse og dermed et bud der kan diskuteres. Kapitlet rundes af med en gennemgang af en række betydningsrelationer der har relevans for udsagns sandhedsbetingelser: hyponymi, antonymi og synonymi.

Kapitel 3: *Konventionaliserede betydningsrelationer ud fra en kognitiv synsvinkel* giver indledningsvis en oplysende og pædagogisk præsentation af begreberne prototype, uklar begrebsafgrænsning og basisniveau. Særligt sidstnævnte begreb får man en glimrende introduktion til, og kapitlet viser hvordan sandhedsbetingelser ikke er tilstrækkeligt for at beskrive sproglig betydning; det er nødvendigt at inddrage vores – sprogbrugernes – samspil med omverdenen og vores tolkningspraksisser. Dette behandles bl.a. i den meget krævende og kompakte introduktion til meronymi (del-helheds-relationer). Herefter følger et mindre vellykket afsnit om de vigtige begreber *script* og *frame*. *Scripts* beskrives som ”afgrænsede emneområder, ofte rutineprægede handlinger...”, men det bliver ikke helt klart om et *script* altid betegner en handling, dvs. et temporalt forløb, eller om det kan være en statisk relation. Uklarheden skyldes nok at forholdet mellem *script* og *frame* og hypo-, anto- og metonymi ikke gøres tydeligt nok. Fremhævelsen og illustrationen af *script*-forståelse i afkodningen af tekster er dog god og skaber en fin kobling mellem semantik i snæver forstand og tekstlæsning som en bredere disciplin. Kapitlet slutter af med et udmærket afsnit om metaforer, metonymi, semantisk indsnævring og forskydning og semantisk berigelse gennem pragmatisk følgeslutning.

Kapitel 4: *Deiksis* er dedikeret til den type af sproglig betydning der peger ud i kommunikationssituationen, og det er en glimrende prioritering at give så central en placering til deiktisk betydning og dermed den centrale mekanisme for kobling mellem det sproglige indhold og den verden vi i kommunikationen henviser til. Kapitlet begynder med en kort introduktion til Charles S. Peirces semiotiske triade: ikonet, indekset og symbolet. De deiktiske tegns forankringsfunktion beskrives, og samspillet mellem deiktisk og ikke-deiktisk betydning gennemgås med udmærkede eksempler.

Kapitel 5: *Tegn hvis betydning ikke bidrager til sandhedsbetingelser* beskæftiger sig med de typer af betydning der i den sandhedsbetingelsesbaserede tradition falder uden for semantikken (og hører ind under pragmatikken), med fokus på det der hos Grice kaldes konventionel implikatur (fx effekten af *men i hun var midt i 50'erne, men stadig en smuk kvinde*), danske diskurspartikler som fx *jo* og *nok* og epistemisk modale, evidentielle og emotive adverbier, med danske eksempler som *formentlig*, *tilsyneladende* og *forhåbentlig*.

Del 2 afsluttes af kapitel 6: *Grænsen mellem leksikalsk betydning og konstruktionsbetydning*. Overskriften lader én (i hvert fald denne læser) tro at kapitlet handler om hvordan man drager grænsen mellem den betydning der kommer fra leksemerne, og den betydning der kommer fra den syntaktiske konstruktion. Det man faktisk får, er en gennemgang af et udvalg af centrale distinktioner inden for leksikalsk semantik der står i relation til grammatikken i den forstand at det er semantiske forskelle der har konsekvenser for leksemernes syntaktiske og morfologiske kombinationsegenskaber. Kapitlet præsenterer distinktionen individuering over for ikke-individueret (som i dansk *stol* vs. *grus*), kausative og inkoative verber (som i dansk kausativt *fælde* og inkoativt *rødme*), andre verbalklasser såsom meningsverber og vejrverber og Talmys klassifikation af bevægelsessituationer (bl.a. begreberne *satellite-framed* og *verb-framed*).

Del 3: sætninger

Dette er bogens centrale og mest omfattende del, bygget op omkring teorien om sætningens semantiske lagdeling som har spillet en væsentlig rolle i bl.a. den hollandske og den danske funktionelle lingvistik (Dik 1997, Engberg-Pedersen et al. 2005).

Kapitel 7: *Semantisk sætningsanalyse: indledning* fremlægger grundlaget for beskrivelsen af betydning på sætningsniveau og lægger ud med en pointering af at grammatikken er semantisk. Dernæst behandles begreberne reference, prædikation og indholdssyntaks. Det er meget svært stof; især kræver det meget af læseren at få hold på hvad et prædikat er, og hvad der er prædikater, og dette væsentlige emne kunne godt være behandlet mere udfoldet og pædagogisk for at undgå misforståelser. Hernæst gives en indledende præsentation af den lagdelte model som i det hele taget fungerer meget fint som model og som struktureringsprincip for bogen. Modellens grundlæggende lag er *prædikatet*, dernæst følger laget *sagforhold*, så *proposition* og til sidst *illokution*. Disse lag tages i de følgende kapitler op et ad gangen.

Kapitel 8: *Sagforhold*, beskriver hvordan prædikatet – prototypisk udtrykt af et verbum – forbindes med argumenter – der prototypisk har substantiver som deres semantiske kerne – og danner enheden sagforhold forstået som begivenheds- eller tilstandstyper. Kapitlet giver bl.a. en nyttig fremstilling af tematiske roller (det samme som semantiske roller) som indeholder en glimrende diskussion af vanskelighederne i opstillingen af en rolleliste og fordele og ulemper ved forskellige tilgange, en udmærket illustration af at semantisk analyse ikke er noget endeligt, objektivt givet, men noget man kan og skal diskutere. Også behandlingen af situationstyper – tilstand, aktivitet, *accomplishment* etc. – er god. Kapitlet slutter af med en beskrivelse af hvordan sagforholdet kan modificeres ved hjælp af aspektuelle markeringer (fx dansk *begynde* og kongruenskonstruktioner som *sidde* og *læse*) og udtryk for dynamisk og deontisk modalitet.

Kapitel 9: *Propositioner* går videre til næste lag hvor sagforholdet, der betegner en i sig selv uforankret begivenheds- eller tilstandstype, relateres til en situation i verden og gøres til information om denne situation. Det er en særlig pointe at propositionen i kraft af sin status som information er sandhedsevaluerbar (s. 168), hvilket er bogens grundlag for at konkludere at handlingsanvisende illokutioner (ordrer, opfordringer etc.) springer propositionslaget over: Man går her direkte fra sagforhold til illokution. Det for dansk afgørende grammatiske valg der gør sagforhold til propositioner, er ifølge bogen valget af indikativ som følger af det at vælge (deiktisk) tempus (enten præsens eller præteritum).

Bogen har en udmærket fremstilling af semantikken i tempus, først med en redegørelse for den traditionelle referenceteoris tempusopfattelse og så den funktionelt-kognitive forståelse, med et fint pædagogisk eksempel på problemet med referenceteorien: betydningsforskellen mellem præteritum og præsens perfektum, som havner samme sted på tidslinjen, fx *jeg spiste en banan* vs. *jeg har spist en banan*. Der skelnes ikke mellem tempus som grammatisk kategori (obligatorisk bøjningsvalg) og temporale udtryk som den bredere semantiske kategori, hvilket ses i diskussionen af tidsadverbialer. Om disses funktion som ikke-obligatoriske tidsangivelser skriver forfatterne: "Det viser tydeligt at det er indikativ snarere end tempus i sig selv der ændrer et sagforhold til en proposition" (s. 180). Dette er dog kun indlysende hvis (frie) tidsadverbialer opfattes som manifestationer af den grammatiske kategori tempus, en opfattelse der ikke er givet. Kapitlet behandler også forskellen på sagforhold og propositioner i ledsætninger, faktivitet og epistemisk modalitet og evidentialitet som modifikationer af propositioner.

Kapitel 10: *Illokutioner* tager sig af lagdelingsmodellens sidste lag hvor propositioner – eller i tilfælde som handlingsanvisninger: sagforhold – klædes på til at fungere som ytringer med en kodet angivelse af hvad de, alt andet lige, skal tælle som i kommunikationen. De væsentligste tegnudtryk for illokution – i dansk i hvert fald – er sætningstyperne deklarativ, interrogativ og imperativ som grammatisk kodning af illokutionsværdierne 'fremsættende', 'spørgende' og 'handlingsanvisende'. Kapitlet gennemgår også andre danske sætningstyper, bl.a. sætninger med illokutionære partikler som *gid* og *bare*. Det fremføres at sætninger som *gid de aldrig må komme her* og *bare de ikke sang* indeholder en proposition "fordi de udtrykker et ønske om at noget er sandt" (s. 199), en opfattelse der er noget svær at følge. En proposition "har status af noget information om en situation i en verden" og "[d]enne status af information gør propositioner sandhedsevaluerbare" (s. 168), men kan sagforholdet i *gid de aldrig må komme her* betragtes som information der kan sandhedsevaluere? Og hvad med kontrafaktiske udsagn som *bare jeg havde kunnet tale fransk!* eller en emotiv som *at hun tør!*, hvordan skal de sandhedsevaluere? Kapitlet om illokutioner gør også rede for performative verbers (såsom *love* og *døbe*) opførsel og for modifikation af illokutioner, fx med adverbial understregning af illokutionær værdi

(*Du skul' fandme have holdt dig til det, jeg sagde*) og markering af citeret illokution.

Mens kapitel 7-10 beskæftiger sig med lagdelingen i sætninger bygget op omkring et prædikat, behandler kapitel 11: *Substantivfraser* opbygning og lagdeling af betydningen i substantivfrasen som den sproglige struktur der bruges til at betegne entiteter, groft sagt ”ting” (konkrete såvel som abstrakte). Udgangspunktet er den parallelitet der kan beskrives mellem lagdelingen i sætningen og i substantivfrasen, fx illustreret med kvalitetsmodifikationen af hhv. begivenheds- og tilstandstyper: *synge smukt* (*smukt* modificerer indholdet af verbet *synge*) og entitetstyper: *smuk natur* (*smuk* modificerer indholdet af substantivet *natur*). Substantivfrasens inderste lag er *entitetstype med en bestemt kvalitet*, evt. specificeret af en modifikator (*barn, glæde, smuk natur, kaffe med mælk* i). Derover befinder sig *kvantitetslaget* som specificerer antallet af individer (ved tællelige entitetstyper, fx *mange biler, to bester*) eller kvantificerer mængden af utælleligt stof (ved utællelige entitetstyper, *en liter vand, noget sne*). Øverst kommer så *referentialitetslaget* som udstyrer substantivfrasen med den egenskab at knytte den betegnede entitetstype til et eller flere specifikke individer eller noget specifik masse i den verden afsenderen refererer til. Der argumenteres for at egenskaben ’referentiel’ i dansk kun er kodet ved definite (bestemte) former som fx *de to bananer*, mens indefinite former ikke er kodet som referentielle; det må afgøres ud fra den pragmatiske kontekst om den kvantificerede entitetstype betegnet med den indefinite form *to bananer* skal knyttes til to specifikke individer i verden (som i *jeg fandt to bananer i posen*), eller den ikke har reference og blot skal fremkaldes i modtagerens bevidsthed som entitetstype (som i *jeg kunne godt tænke mig at spise to bananer*). Fremstillingen af referentialitet og forholdene i dansk er meget krævende stof, ikke mindst fremstillingen af den lagdelingsbaserede model for danske definite og indefinite determinativer (som adskiller sig væsentligt fra Hansen & Heltofts (2011: 518-547) beskrivelse af nominalets opbygning).

Kapitel 12: *Informationsstruktur* er en i forhold til emnets uhyre kompleksitet ganske kortfattet præsentation af de vigtigste informationsstrukturelle begreber – topic (emne), kommentar og fokus – med eksempler på sproglig kodning af disse aspekter af sætningers organi-

sering som meddelelser der indgår i kommunikative kontekster. Informationsstruktur er et meget vanskeligt emne, og bogens behandling af især forholdene i dansk giver en del steder anledning til spørgsmål. Fx definerer bogen topic som et referentielt led der danner udgangspunkt for meddelelsen, og beskriver hvordan placering i fundamentfeltet fungerer som signal for udpegning af topic i dansk. På baggrund af opfattelsen af referentialitet i kapitel 11 giver det anledning til at spørge om *noget banan* i *noget banan kan man altid komme i* så ikke er sætningens topic idet objektet *noget banan* ud fra kap. 11 må beskrives som ikke-referentielt.

Del 4: tegnet

Del 4 består af det ene kapitel 13: *Tegn, tegnudtryk, tegnindhold og isomorfi* som yderligere udfolder nogle af de pointer om det sproglige tegn som er introduceret i kapitel 1 og 2. Forskellige former for komplekse udtrykssider for tegn beskrives, herunder nul som tegnudtryk og markeringen af den tematiske rolle agent i passivsætninger (verbale passivform + præpositionsforbindelse med *af*). Behandlingen af nuludtrykket viser tilslutning til den opfattelse at rigtigt selvstændige nuludtryk kun kan anerkendes når nullet er en allomorf med positivt udtrykte alternativer (som præteritumnul (i fx *hun løb*) der har de alternative allomorfer *-ede* og *-te*). I kapitlets videre behandling af spørgsmålet om isomorfi mellem udtryk og indhold diskuteres bl.a. den transitive sætningskonstruktions prototypiske argumenter: en bevidst handlende agent og en patient som handlingen går ud over, fx *manden dræbte hunden*. Det fremføres at brugen af den transitive konstruktion til fx at udtrykke sagforhold hvor objektsreferenten slet ikke påvirkes af handlingen (fx *Bo læste bogen*), viser polysemi i grammatikken på den måde at objektet kan kode en stærkt påvirket patient eller en referent der slet ikke påvirkes, og dermed er der ikke isomorfi mellem udtryk og indhold. Denne analyse synes dog at forudsætte at en transitiv sætnings *prototypiske* betydning er kodet semantisk indhold i selve den grammatiske konstruktion i dansk. Beskriver man den prototypiske betydning som noget der i dansk fremkommer ved bestemte prædikaters (verbs) semantik, og følger man den sprogspecifikke analyse af det danske direkte objekts semantiske kodning som 'inagentiv' hos

Hansen & Heltoft (2011: 130, 1270-1271), er det ikke indlysende at ikke-prototypiske transitive sætninger i dansk er et eksempel på grammatisk polysemi og nonisomorfi.

Del 5: semantikens kontekster

Bogen afsluttes med tre kapitler der diskuterer semantikken i dens forskellige sammenhænge. Kapitel 14: *Forholdet mellem semantik og pragmatik* lægger ud med en rekapitulation af bogens kritik af den referentielle semantiks forståelse af sproglig betydning baseret på sandhedsbetingelser. Herefter følger en beskrivelse af de to aspekter i bogens egen tilgang, den kognitive forståelse af betydning som tager udgangspunkt i betydning som mentale tilstande og har konceptuel, begrebsmæssig, betydning som nøglefænomen, og den funktionelle forståelse der tager udgangspunkt i sprog som redskab for samtale og interaktion mellem afsender og modtager. Redegørelsen for det funktionelle perspektiv – som her trækkes frem i noget højere grad end i bogen i øvrigt – består primært af en miniintroduktion til pragmatiske principper for samtale og meningssamarbejde i traditionen fra Austin, Grice og Searle. Spørgsmålet om forholdet mellem semantik og pragmatik besvares primært af redegørelsen for forskellen mellem på den ene side den referentielle semantiks grænsedragning mellem betydning der bidrager til sandhedsbetingelser, og betydning der ikke gør det, og på den anden side den funktionelt-kognitive semantiks grænsedragning mellem kodet betydning, defineret som ”betydning som er konventionel i den forstand at sprogbrugerne bruger tegnene ud fra en fælles indforståethed om hvad de betyder” (s. 267), og ikke-kodet, situationel betydning.

Kapitel 15: *Semantik og sproglig variation* belyser med afsæt i den klassiske sociolingvistik interesse for socialt betinget fonetisk variation fire områder hvor sproglig variation står i et væsentligt forhold til semantikken. Først behandles bl.a. socialklassesignalet i hhv. relativt lukket og åben a-lyd i fx *altså* og sprogformer associeret med bestemte brugskontekster (som fx *vorhund* og *prubest* brugt i samtale med småbørn) som eksempler på konnotativ betydning hvor der oven i det sproglige tegns konventionelle kobling af udtryk og indhold lægger sig en sekundær konvention (fx konnotationen ’overklasse’ knyttet til den åbne a-lyd).

Hernæst beskrives generationsbestemt variation og sprogforandring af den art man fx ser i udviklingen af betydningen af udtrykket *godt og vel* fra 'lidt mere end' til 'lidt mindre end'. Kapitlet behandler dernæst begrebet diskurs der i bogen defineres som en form for semantisk variation hvor bestemte sæt af udtryk og begreber afspejler tænkemåder inden for en bestemt subkultur. Et eksempel er udtrykkene *proletariatets diktatur* og *klassekamp* inden for en marxistisk diskurs. For at forstå sådanne udtryks diskursbundne betydning er man som sprogbruger nødt til at kende til diskursen og opdage at den danner rammen for tolkningen. Det gælder i særlig grad ved ord der udviser diskursafhængig betydningsvariation som fx *profit* der tolkes forskelligt alt efter om det indgår i en samtale mellem marxister eller i en økonomisk lærebog i et kapitalistisk land. Dermed bevæger kapitlet sig frem til en afsluttende diskussion af begrebet *flydende betegner* som forfatterne forholder sig kritiske over for.

Bogens afsluttende kapitel 16: *Semantikens placering i lingvistikken* beskriver betydningslærens vilkår og skiftende kendetegn i sprogvidenskabens historiske udvikling og gør rede for hvordan den opfattelse af semantik der fremlægges i bogen, er placeret i forhold til tidligere tilgange til sproglig betydning, og for de historiske forudsætninger for den kognitivt-funktionelle teori. Kapitlet gennemgår først antikkens notionelle semantik hvor betydning er lig med noget i verden som sproget står for, og så den logiske semantiks interesse for sandhedsbetingelser, og det beskrives hvordan det først var med strukturalismen i begyndelsen af 1900-tallet at betydning blev set som en del af sproget. Det fremføres at det var den i sit udgangspunkt antisemantiske generative grammatik der gav anledning til at semantikken blev en ordentligt udviklet del af sprogvidenskaben, og at det også er den generative grammatik der danner baggrunden for de funktionelle og kognitive tilgange til sprog. Afslutningsvis gør forfatterne rede for deres og bogens udgangspunkt i den opfattelse at pragmatiske og encyklopædiske betydningsstørrelser – dvs. kognitive og interaktionelle kategorier uden for sproget – er det forudsatte grundlag for sprog og sproglig betydning, men at sproget lægger sin struktur ned over dette forudsatte betydningsmateriale og former det gennem kodningen af konventionelt indhold i de sproglige tegn.

DISKUSSION

Bogen inviterer til diskussion, både som videre overvejelser med udgangspunkt i dens mange gode og oplysende fremstillinger og analyser og som spørgsmål til og kritik af de dele af bogen man kan være forbeholden overfor. Jeg er generelt rigtig godt oplyst af og meget enig i bogens analyser og pointer, men dog langt fra enig i alt hvad bogen fremfører. Nogle af analyserne af de empiriske eksempler synes jeg ikke rammer plet, fx når det fremføres at *hvis* i *De blev sure hvis jeg var i byen med andre osv.* angiver ”usikkerhed med propositionen i betingelses-sætningen” (s. 189), altså at *hvis* skulle angive at taleren er usikker på om han eller hun var i byen med andre osv. I det følgende vil jeg tage nogle udvalgte punkter op af mere generel karakter.

Bogens positionering

Det er vel et næsten uomgængeligt vilkår for en lærebog at den må antage et bestemt teoretisk ståsted som rammen for sin fremstilling, og det er således rimeligt og fornuftigt at *Semantik* gør dette. Det er en klar styrke at bogen så eksplicit erklærer at dens grundlag er funktionel-kognitiv lingvistik, og det er en kvalitet at bogen diskuterer andre positioner og argumenterer for hvad der er svagheder ved disse andre teorier og styrker ved den funktionelt-kognitive teori.

De tre forfattere har alle en baggrund som fremtrædende figurer inden for forskerkredsen Dansk Funktionel Lingvistik (DFL) hvis teoretiske antagelser er fremlagt i en række publikationer hvor ikke mindst Peter Harder spiller en central rolle (Engberg-Pedersen et al. 1996, 2005, Harder 1996, 2006). På den baggrund kan den nærmere positionering af bogens sprogopfattelse overraske, nemlig i dens måde at forholde sig til den strukturalistiske tradition. Det er karakteristisk for DFL-positionen, sådan som den fremlægges i de ovennævnte publikationer, at en række centrale antagelser fra europæisk strukturalisme, ikke mindst Louis Hjelmslevs arbejder, videreføres i en funktionelt nyfortolket form, herunder sondringen mellem substans og struktur, komplementariteten mellem syntagmatiske og paradigmatiske relationer og den hjelmslevske kommutationstest. Det er derfor påfaldende at disse begreber faktisk ikke spiller nogen rolle i bogen. Tværtimod bruger bogen flere steder plads på at lægge

afstand til den strukturalistiske tradition uden den anerkendelse af at der var gode ting at tage med sig fra dette paradigme, som har kendetegnet DFL. Således hævdes det at strukturalismen ikke interesserer sig for hvad betydning er (s. 22), og ikke regner betydning med til sprogvidenskabens kerneområde (s. 286), en fremstilling der synes at hvile temmelig tungt på lige netop bogens egen opfattelse af hvad betydning er, og som virker som noget af en stråmand. I redegørelsen for forskellen mellem Wierzbickas teori om semantiske primitiver og strukturalistisk trækanalyse virker det også som en noget urimelig antydning af hoveddrystfremkaldende dårskab hos strukturalisterne når forfatterne i behandlingen af opstilling af træk der ikke svarer til et (basalt) ord i det analyserede sprog, skriver (p. 27): ”Trækket ANIMAT benævnes ved et ord, *animat*, som ifølge *Den Danske Ordbog* ikke indgår i det danske ordforråd, men det bekymrer ikke strukturalister”.

Kognition og funktion

Bogens ståsted benævnes ved bindestreksbetegnelsen funktionel-kognitiv lingvistik, og bogens analyser og forklaringer flugter generelt smukt med de to perspektiver, det funktionelle og det kognitive. Dog fremstår den kognitive tilgang ret klart som bogens hovedperspektiv, som den forståelsesramme der særligt prioriteres i redegørelsen for de semantiske fænomener. Kapitel 3 anlægger eksplicit i overskriften netop et *kognitivt* perspektiv, og i flere analyser forekommer fokus at være på den konceptuelle forståelse af mentale tilstande frem for den funktionelle interesse i sproget som redskab til social handling. Det er særligt tydeligt i kapitel 9 hvor indledningens omtale af netop en kognitiv tilgang til propositioner får læseren til at spekulere på hvad den funktionelle vinkel ville være, fx en funktionel vinkel på propositionens ”status af noget information om en situation i en verden”, som det hedder i definitionen (s. 168).

Også beskrivelsen af epistemisk modal betydning (s. 183) er kognitivt orienteret, og man kan godt savne en funktionel diskussion der er mere rettet mod pragmatik og handling, fx en diskussion af epistemiske adverbialer som *måske* og *formentlig* som udtryk for hvor meget den talende forpligter sig på over for modtageren. Det er ud fra et funk-

nelt perspektiv ikke helt indlysende at interrogativer, som fremført (s. 183), skal være en del af samme epistemicitetsskala som udtrykkene for fuld sikkerhed (*helt sikkert*) og mangel på fuld sikkerhed (*måske*). Ved en interrogativ som *Er månen lavet af ost?* er den mangel på sikkerhed hos den talende som man alt andet lige vil forbinde med spørgsmålet, *pragmatisk forudsat* (det er en forberedende betingelse), men den er netop *ikke den kommunikative pointe*.

Analysen af partiklerne *nok*, *vel* og *vist* (s. 189) er også præget af den kognitive tilgang frem for et mere funktionelt-interaktionelt perspektiv idet beskrivelsen udelukkende beskæftiger sig med hvilken status som viden propositionen har for afsenderen. Dette træder særligt frem ved beskrivelsen af *vel* alene som udtryk for usikkerhed. Det funktionelle aspekt kunne have være prioriteret ved at inddrage Hansen & Heltofts (2011: 1058) beskrivelse af *vel* som markering af at ”afsenderen appellerer til modtageren om at godkende eller støtte det fremførte udsagn” og at ”afsenderen markerer en forventet tilslutning”, en beskrivelse der også findes i *Den Danske Ordbog* som bogen i øvrigt henter sine beskrivelser af semantikken i danske ord fra.

Informationsstruktur fremhæves som et kerneområde for den funktionelle semantik (s. 268), og et af de helt centrale informationsstrukturelle emner inden for en handlingsorienteret beskrivelse af sproglig betydning er begrebet præsupposition (jf. Harder 1992). Det er derfor meget overraskende at dette fænomen ikke får en selvstændig behandling i bogen, og at det kun ganske få steder overhovedet berøres, og dette kun i forbifarten. Det vistnok eneste sted hvor termen præsupposition nævnes, er i afsnittet om faktivitet (s. 174-176). Her virker behandlingen af såvel faktivitet som præsupposition noget stedmoderlig (en pointe der fylder meget i den vældig korte behandling af faktivitet, er således at *vide* faktisk ikke i sig selv er et faktitivt verbum). Kapitlets henvisning til litteratur om præsupposition nævner kun Levinson (1983). Det er ærgerligt at præsupposition er så marginalt til stede i bogen, ikke kun fordi det er et væsentligt emne fra et funktionelt perspektiv, men også fordi det er et emne der mødes med stor interesse og begejstring af studerende der med dette begreb ofte oplever at have fået et meget nyttig og øjenåbnende redskab til analyse af tekst.

Det almene og det specifikke

Som nævnt ønsker bogen at give en teoretisk forståelse af semantik og et alment begrebsapparat til beskrivelse af sproglig betydning (s. 15), og det er naturligt og indlysende at bogen dermed orienterer sig mod hvilke begreber man generelt kan bruge om sprog, og hvad der kan betragtes som de mere eller mindre universelle fænomener man må kunne sige noget om når man beskriver (et) sprogs semantik. I den henseende fungerer den lagdelte sætningsmodel rigtig godt, både som teoretisk ramme for en almen semantik og som pædagogisk redskab. I bogens almene vinkling er spørgsmålet om sprogspecifik betydningskodning ikke et emne der fylder meget. Det er bemærkelsesværdigt idet opmærksomheden på og principperne for beskrivelse af den måde det enkelte sprog organiserer og strukturerer betydning, spiller en fremtrædende rolle i den DFL-tradition som forfatterne har baggrund i. Bogen rummer talrige glimrende beskrivelser af forskellige specifikke sprogs måde at håndtere forskellige former for betydning, og stedvist diskuteres det også eksplicit hvordan forskellige sprog adskiller sig fra hinanden med hensyn til betydningsstrukturering, fx i afsnittet om Talmys bevægelsessituationer (s. 107-109). Men bogen tager ikke selve ideen om sprogspecifik indholdsstrukturering op, og det diskuteres derfor heller ikke hvordan det enkelte sprog etablerer ”sin egen semantik”, og hvordan man, også rent praktisk, kan analysere netop det sprogspecifikke aspekt af semantikken.

Dette spørgsmål om det almene og det specifikke kunne have være adresseret i en præsentation af den hjelmslevske distinktion mellem substans og struktur, en af de centrale DFL-antagelser der slet ikke nævnes i bogen. På de afsluttende sider er det lige ved, i beskrivelsen af hvordan sprogets udtryksmidler ”lægger et snit ned over den livs- og forståelsesverden der foreligger i forvejen” (s. 288), men ellers udebliver substans-struktur-ideen. Ud fra den kunne bogen ellers – i et tidligt kapitel – relativt enkelt have gjort nærmere rede for det enkelte sprogs strukturerende udskæring af den semantiske substans. I den forbindelse kunne bogen også have gjort rede for kommutationstesten som analytisk og metodisk redskab. Man kunne fx have vist hvordan substansområdet ’forældres søskendes børn’ skæres ud i to kontrasterende tegn i dansk: Der er kommutation mellem ’et af ens forældres

søskendes børn af hunkøn' og 'et af ens forældres søskendes børn af hankøn' fordi forskellen hænger sammen med udtryksforskellen *kusine* vs. *fætter* (i modsætning til engelsk *cousin*). Det funktionelle aspekt af kommutation mellem kontrasterende udtryk og indhold kunne fremlægges, fx med henvisning til Batesons (1972: 460) beskrivelse af *the difference that makes a difference*. Dermed ville bogen også tilbyde en nærmere diskussion af mekanismerne bag det at noget indhold er kodet, og af hvordan man drager grænsen mellem semantik og pragmatik.

Det er som nævnt ikke bogens formål at fremlægge en semantik for dansk, men de danske eksempler fylder – helt rimeligt – meget, og i mange afsnit fremlægges beskrivelsen af forholdene i dansk netop som forholdene, i bestemt form, og her forpligter bogen sig på en retvisende og dækkende sprogspecifik beskrivelse af dansk baseret på den relevante forskning i dansk sprog og semantik. Det lever bogen i de fleste tilfælde udmærket op til, og der er godt med henvisninger til yderligere litteratur om dansk, ikke mindst Hansen & Heltoft (2011). Der er dog nogle steder hvor fremstillingen ikke forekommer overbevisende, og hvor analyserne ikke inddrager de relevante arbejder om dansk. Det er fx overraskende at bogen i sin beskrivelse af dansk tempus og tempusformernes temporale og ikke-temporale anvendelser (s. 176-182) ikke nævner Hansen & Heltofts (2011) analyse af tempussystemet som et afstandssystem. Denne analyse giver et bud på sammenhængen mellem tempusformernes forskellige anvendelser, noget der ikke rigtig forsøges forklaret i bogen. Når der i afsnittet om diskurspartikler (s. 93-97) under figur 5.1 står ”Oversigt over de ni danske diskurspartikler”, fremstår gennemgangen som udtømmende, men flere af de partikler der beskrives af Hansen & Heltoft (2011: 1046-1108), herunder *altså*, *bare* og *ellers*, omtales ikke.

I diskussionen af eksemplerne (12a) *Henrik gav sin kone en buket blomster* og (12b) *Henrik gav en buket blomster til sin kone* (s. 133-134) gøres der en pointe ud af at sige at disse to eksempler ikke bør beskrives som to (forskellige) udgaver af konstruktion med indirekte objekt (IO), og at grammatikere der udpeger både *sin kone* i (12a) og *til sin kone* i (12b) som IO, gør sig skyldige i det Otto Jespersen døbte skelegrammatik (*squinting grammar*): ”Det er kun hensigtsmæssigt at tale om de syntaktiske led direkte og indirekte objekt i begge tilfælde hvis pointen med at

lære grammatisk analyse er at kunne finde ud af hvordan leddene skal udtrykkes på fx tysk ... I en lingvistisk beskrivelse der tager det enkelte sprogs udtryk alvorligt, er *direkte* og *indirekte objekt* om leddene i begge sætninger imidlertid en misvisende beskrivelse fordi leddene netop ikke er syntaktisk ens” (s. 133). Denne afvisning af at betegne både *sin kone* i (12a) og *til sin kone* i (12b) som IO’er kunne godt opfattes som en meget hård kritik af IO-analysen i Hansen & Heltoft (2011) – som er på kapitlets litteraturliste – hvor begge de to udtryk for recipienten beskrives som former for IO. Forskellen på *sin kone* i (12a) og *til sin kone* i (12b) er iflg. Hansen & Heltoft en konstruktionsforskel mellem to realiseringer af valensleddet indirekte objekt: ”almindeligt” IO i (12a) og middelbart (præpositionelt) IO i (12b), eller: IO’s positivled og IO’s antiled (Hansen & Heltoft 2011: 1185, 1347-1355). Bogen forholder sig dog ikke til de syntaktiske fællestræk mellem *sin kone* i og *til sin kone* som beskrives af Hansen & Heltoft, bl.a. at såvel det ”almindelige” som det middelbare IO er argument 3 ved trivalente verber der styrer to objekter (ditransitive verber, her *give*).¹ Når det fremføres (s. 288) at (a) *de sendte bogen til deres chef* har lokativisk betydning ligesom (b) *de sendte bogen til Rom* i modsætning til (c) *de sendte deres chef bogen* som har overdragelsesbetydning, forudsættes det i øvrigt at (a) har samme grammatiske udtryk som (b). Men som beskrevet af Hansen og Heltoft (2011: 1327-1328) adskiller (a) og (b) sig grammatisk fra hinanden ved den prosodiske forskel mellem almindeligt fuldtryk på verbet i (a), *de* 'sendte' *bogen til deres* 'chef', og enhedstryk i (b), *de* _osendte 'bogen til' *Rom* (men, fristes man næsten til at sige, det bekymrer ikke forfatterne).

Semantik som lærebog

Bogen henvender sig til studerende, herunder selvstuderende, der ønsker en introduktion til semantik – og til undervisere der skal give introduktionsundervisning i emnet – og der forudsættes elementær viden om grammatik (s. 9). Denne forudsatte viden kommer i spil gen-

1 Den måde hvorpå der på s. 134 skelnes mellem en syntaktisk og en semantisk analyse kunne tyde på at forfatterne med betegnelsen 'syntaktisk' udelukkende sigter til udtrykkssystemet (hvilket ikke helt flugter med opgøret med den traditionelle sondring mellem grammatik og semantik på s. 115); det er dog ikke en tilstrækkelig grund til ikke at forholde sig til argumenterne for at beskrive både *sin kone* og *til sin kone* som typer af IO, herunder styringsforholdene der også involverer udtrykkssyntaksen.

nem hele bogen, og man må nok regne med at rigtig mange studerende i hvert fald på første år af en sproguddannelse, fx danskuddannelsen, vil skulle holde tungen ganske lige i munden og hyppigt konsultere deres grundbøger i grammatik. Fremstillingsformen er overordnet set lettilgængelig, og forklaringerne er oftest pædagogiske, især taget emnernes krævende og ofte meget abstrakte karakter i betragtning. Nogle afsnit er dog meget svære – en del steder er nævnt i gennemgangen af bogens indhold – og enkelte steder vil det være meget vanskeligt for en læser med begrænset erfaring inden for lingvistik at hænge på. Det gælder fx den ultrakorte omtale af umarkerede former og sammenligningen med fonemsystemet (s. 53) og diskussionen af årsager til ergativ organisering (s. 147-148).

Bogen undgår ikke en vis indforståethed her og der. En del fagtermer som ikke kan antages at være almindeligt kendte, ej heller som en del af den elementære viden om grammatik, bruges uden introduktion eller forklaring, fx *monomorfematiske*, *satellit*, *dative shift*, *kognat objekt* og *klitika*. Man kan også overveje om *synkron* og *diakron* skulle have været forklaret, ligesom *indoeuropæerne* nok ikke er nogen det store flertal kender til på forhånd. Med den noget indforståede brug af ordet *illokution* i introduktionen til lagdelingsmodellen (s. 121-122) kan præsentationen af modellen siges at forudsætte elementært kendskab til pragmatik (Austins tre handlingstyper lokution, illokution og perlokution omtales først s. 204-205).

Begrebet *instruks* fremhæves flere gange som centralt for bogens syn på betydning (fx s. 29, 116, 268), og ved en del analyser beskrives det hvordan betydningen kan opfattes som en instruks til modtageren. Dette nyttige begreb bliver dog ikke for alvor introduceret, og det er en skam, ikke mindst fordi instrukstanken netop kan bringe det kognitive og det funktionelle perspektiv sammen, sådan som bogen også gør kort rede for (s. 272). Læser man bogen fra ende til anden, kan man muligvis godt danne sig et vist billede af hvad det vil sige at tegnets indhold er en instruks, men det havde gavnet fremstillingen meget hvis der i kapitel 1 havde været et afsnit der faktisk præsenterede instruksideen og illustrerede den med udfoldelse af hvordan et tegns indhold kan formuleres som en handlingsanvisning (fx interrogativ: *tag stilling til om P [propositionen] er en sand fremstilling af den omtalte situation!*, jf. Harder 1996: 214).

En ting man kan ønske sig af en lærebog i semantik, er anvisning af praktiske metoder der kan bruges i arbejdet med semantiske spørgsmål og i egentlig undersøgelse af et sprogs semantiske systemer. Det tilbyder bogen særligt i kapitel 2 og 3 om leksikalsk semantik som præsenterer zeugmaten til undersøgelse af polysemi vs. vag betydning, logisk følgeslutning til test af hyponymi-, antynymi- og synonymirelationer, og principper for undersøgelse af meronymirelationer. I de senere dele af bogen gives der ikke så klare anvisninger af konkret metode. Man kunne have ønsket sig flere metodeovervejelser og beskrivelse af flere fremgangsmåder i undersøgelsen af tegnenes kodede betydning. Jeg har allerede nævnt kommutationstesten som læseren kunne have haft glæde af at få beskrevet. Et andet redskab til at indfange hvad der er den konventionaliserede kodede betydning, og hvad der fremkommer af brugssituationen, er *dekontekstualisering* (jf. Hansen & Heltoft 2011: 34-35): Ved at undersøge brugen af et sprogligt tegn i så mange forskelligartede sammenhænge som muligt (en slags ”multipel rekontekstualisering”), kan man indkredse hvilken betydning der altid følger med tegnudtrykket, og hvad der er bundet til konteksten. Denne ret elementære metode til grænsedragning mellem semantik og pragmatik ville også have været god at have med i bogen.

Noget andet man kan ønske sig af en lærebog om komplekse og abstrakte teoretiske emner, er øvelser der kan hjælpe til med at få omsat det teoretiske stof til praktiske færdigheder, og her udmærker bogen sig virkelig ved opgaverne efter hvert kapitel i del 1-3. De tager godt og inspirerende fat på kapitlernes stof og tvinger til refleksion over om man faktisk har tilegnet sig stoffet, og de kan siges at supplere den gennemgang af praktiske metoder der findes i kapitlerne. En del opgaver er ganske krævende – og der gives som sagt ikke løsninger i bogen – men mange af dem vil kunne give anledning en masse interessante diskussioner.

Bogen som tekst

Bogen er generelt godt skrevet i et i forhold til emnet letforståeligt sprog, og der er igennem bogen en behagelig tone og stil som er både pædagogisk og diskuterende uden at tale ned til læseren og – med få undtagelser – uden at være unødigt polemisk. Der er kun et mindre

antal slåfejl, fx *pøyssemi* (s. 45) og *forvinde* for *forsvinde* (s. 129), og nogle typografiske fejl som fx fejl i kursivering ("*huen* lå på *bænken*", s. 35) og forkert orddeling (*måde-sadverbialer*, s. 144). Visse steder har der dog sneget sig fejl ind som kunne give indtryk af at sidste korrekturrunde og indholdstjek gik lovlig stærkt. Eksempel (43c) på s. 154 lyder i sin fulde længde *Formodet spritbilist kørte vildt*, men nedenunder står der at *vildt* modificerer *Formodet spritbilist kørte i sin blå Peugeot*. Om eksempel (2a-e) på s. 199 står der at de alle rummer illokutionen optativ, men det kan ikke passe for (2d): *Hvem har ansvaret for arbejdsmiljøet?*. På s. 130 står der om eksempel (7d), *De er imod*, at *før* har latent styrelse. På s. 47 henvises der til DanNet på webadressen <http://www.andreord.dk> som ikke virker; den rigtige adresse er <https://andreord.cst.dk>.

I begyndelsen af kapitel 5 hedder både de tre eksempler på s. 91 og s. 92 (1-3), og det giver alvorlige forståelsesproblemer når der nederst på s. 91 refereres til eksempel (1-3) som viser sig at være eksemplerne på næste side. Fejlen forværres af at der henvises til ordene *selv*, *men* og *lignende* i eksemplerne, men de ord som det viser sig at der henvises til i s. 92's (1-3), er *selv*, *endnu* og *også*. Det burde havde været fanget før bogen gik i trykken.

Man kunne godt have brugt en liste over symboler, forkortelser og typografiske konventioner, fx principperne for brug af kursiv til tegn (udtryk + indhold), anførselstegn omkring indholdsstørrelser og fed skrift til markering af udtrykssiden isoleret set. Her kunne man også have forklaret brugen af parenteser i fremstillingen af lagdelingsstruktur som læseren selv må regne ud (hvilket er temmelig svært på s. 125 hvor prædikatet i sagforholdet uden forklaring sættes i parentes: '(lukke) + købmanden + butikken'). Bogens appendiks med lagdelingsanalyse af sætninger er vældig nyttigt – og så har bogen en flot og interessant forside (hvilket man ikke kan sige om mange semantikbøger!).

KONKLUSION

Dansk sprogvidenskab og danske sprogstuderende har fået en ny introduktion til semantik, og det kan vi være meget glade for. Den er en samlet set vellykket bog der pædagogisk og autoritativt præsenterer en meget bred vifte af semantikkens centrale begreber og giver en meget informativ og lærerig indføring i hvad sproglig betydning er set fra et

funktionelt-kognitivt perspektiv. Dette perspektiv er bogens erklærede teoretiske ramme, og forfatterne melder rent ud hvor de står, også i relation til andre toneangivende positioner. Som jeg har diskuteret ovenfor, må man sige at bogen særligt lægger vægt på det kognitive perspektiv, og at forfatterne både direkte og indirekte lægger temmelig meget luft til den strukturalistiske tradition, også på de punkter hvor denne traditions indsigter og interesser ellers har levet videre i det østdanske funktionelle miljø.

Ikke mindst som introduktion til den lagdelte sætningsmodel er bogen glimrende, og det er et rigtig godt greb at organisere de forskellige emner inden for sætningssemantikken i forhold til lagdelingsmodellen som kan fungere nærmest metaforisk som en rumlig ramme at orientere sin forståelse efter. Selvom bogen ikke har som mål at fremlægge en semantik for dansk, er det rigtig nyttigt og oplysende at vise med rigeligt eksempelmateriale hvordan dansk kan beskrives ud fra modellen, og hvordan man for hvert lag beskæftiger sig med forskellige typer af sprogligt indhold som samler sig – indholdssyntaktisk set gennem skopusrelationerne mellem lagene – til et sammenhængende billede.

Bogen er ikke uden svagheder og mangler – fraværet af en beskrivelse af fænomenet præsupposition kan nævnes igen – og i hvert fald denne læser finder ikke alle analyserne overbevisende. Som lærebog stiller den ofte ganske store krav til sine læsere, herunder til deres grammatiske viden, og visse steder præges bogen momentvis af en indforståethed der formentlig ville have været rensset væk ved et sidste tjek af indhold og udtryk (om man så må sige). Men det ændrer ikke ved at det er en absolut anbefalelsesværdig bog der uden tvivl vil udfylde den ventende plads i den danske sprogvidenskabs bogreol mange år frem.

Peter Juul Nielsen
Institut for Sprog og Kommunikation
Syddansk Universitet
pjn@sdu.dk

LITTERATUR

- Bateson, G. 1972. Form, substance and difference. *Steps to an ecology of mind*, 455-472. Northvale, New Jersey & London: Jason Aronson.
- Cruse, A. 2011. *Meaning in language: An introduction to semantics and pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Dik, S.C. 1997. *The theory of functional grammar*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Engberg-Pedersen, E., M. Fortescue, P. Harder, L. Heltoft, L.F. Jakobsen (red.). 1996. *Content, expression and structure. Studies in Danish Functional Grammar*. Amsterdam: John Benjamins. DOI: 10.1075/slcs.29.
- Engberg-Pedersen, E., M. Fortescue, P. Harder, L. Heltoft, M. Herslund, L.F. Jakobsen. 2005. *Danske Funktionel Lingvistik*. Københavns Universitet, Handelshøjskolen i København & Roskilde Universitetscenter.
- Hansen, E. & L. Heltoft. 2011. *Grammatik over det danske sprog* (GDS). København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Harder, P. 1992. Herfra og dertil. *Mål & Måle* 15.1. 23-30.
- Harder, P. 1996. *Functional semantics. A theory of meaning, structure and tense in English*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Harder, P. 2006. Dansk Funktionel Lingvistik. *NyS* 34-35. 92-130. DOI: 10.7146/nys.v34i34-35.13459.
- Levin, P. 1968. *Semantik*. København: Nyt Nordisk Forlag.
- Levinson, S.C. 1983. *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, J. 1977. *Semantics I-II*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Löbner, S. 2015. *Semantik: Eine Einführung*. Berlin: De Gruyter.
- Saeed, J.I. 2009. *Semantics*. Hoboken: Wiley-Blackwell. DOI: 10.1515/9783110350906.